

7. *Забужко 2007*: Забужко Оксана. Notre Dame d'Ukraine: Україна в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – К.: Факт, 2007. – 640 с.
8. *Залевская 2001*: Залевская А. А. Текст и его понимание: монография / А. А. Залевская. – Тверь: ТГУ, 2001. – 177 с.
9. *Зборовська 2002*: Зборовська Ніла. Моя Леся Українка / Ніла Зборовська. – Тернопіль: Джура, 2002. – 228 с.
10. *Кармазіна 2003*: Кармазіна Марія. Леся Українка / Марія Кармазіна. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 416 с.
11. *Колодний 2007*: Колодний А. М. Феномен християнського постмодерну [Електронний ресурс] / А. М. Колодний. – Режим доступу: univ.km.ua/visnyk/1395.pdf.
12. *Кундера 2005*: Кундера М. Невыносимая легкость бытия / Милан Кундера. – Спб.: Азбука-классика, 2005. – 352 с.
13. *Маслова 2012*: Маслова В. А. Коммуникативно-деятельностная природа понимания текста: лингвокультурный аспект / В. А. Маслова. – Мир языка: сборник научных статей; отв. соред. Г. Н. Кенжебалина, М. В. Пименова. – Павлодар – Кемерово – Витебск: Кереку, 2012. – 297 с.
14. *Леся Українка 2011*: Українка Леся. Одержима / Леся Українка // Українка Леся. Драми та інтерпретації. – К.: Книга, 2011. – С. 23-43.
15. *Шевчук 2008*: Шевчук В. О. Пізнаний і непізнаний сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима: роздуми / Валерій Шевчук. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2008. – 528 с.

М. С. Заборная. Смыслорождающий потенциал драматической поэмы Леси Украинки «Одержимая» в экстраполяции на постмодернистское религиозное сознание.

Рассматривается текст поэмы в плоскости смыслов, соответствующих духовным исканиям человечества постмодерной эпохи. Осмысливаются образы произведения в проекции на типы духовности, в каждом из которых находит свое решение проблема соотношений человеческого и сакрального.

Ключевые слова: *духовность, Божественное, человеческое, любовь, дух, душа, тело.*

ББК 83.3(4Укр) 5-8
УДК 82.477

О.В Кушнір, кандидат наук, соц. комунікацій (Тернопіль)

Національна парадигма інтерпретації «міфу про землю» українськими модерністами (Ольга Кобилянська, М.Яцків, М. Коцюбинський)

У статті висвітлено специфіку інтерпретації «міфу про Землю» як одного з концептів українського національного буття. Обґрунтовано збереження традиційних світоглядних орієнтацій з особливою сакральністю Землі у творчості ранніх українських модерністів. Простежено зміни філософської парадигми світобачення О. Кобилянської, М. Коцюбинського, М. Яцківа як першооснови новаторських проблемно-тематичних та естетичних творчих пошуків.

Ключові слова: *модернізм, символ, архетип, міф, міфотворчість, авторський міф, Земля.*

Kushnir Oksana. National paradigm of «the myth of the Earth» interpretation by Ukrainian modernists (O. Kobylanska, M. Yatskiv, M. Kotsyubunsky)

The article highlights the specific interpretation of «The myth of the Earth» as one of the concepts of Ukrainian national life. The preservation of traditional philosophical orientations on special sacredness of the Earth in the works of early Ukrainian modernists is grounded. The changes of philosophical paradigm in the outlooks of O. Kobylanska, M. Kotsyubunsky, M. Yatskiv as the primary basis for innovative problem-thematic and aesthetic creative research are traced.

Key words: *modernism, symbol, archetype, myth, myth-making, authorial myth, Earth.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Кожному перехідному епосу генетично притаманний погляд у минуле, точніше у подібну, кризову, ситуацію зламу віків. Відповідно, сьогодення повертає нас на сто років назад – до порубіжжя XIX – XX століть. Це – період кардинальних змін парадигми світобачення, естетичних орієнтирів, пріоритетних моделей творчості, що вплинули на подальший розвиток усієї національної культури.

Становлення нового, розмаїтого і поліфонічного художнього мислення в українському контексті, безумовно, пов'язане зі збереженням традиційних світоглядних орієнтацій: просвітницького гуманізму та прагнення до національної ідентичності.

Безперечно, поява модернізму прискорила трансформацію різних типів культурної та літературної свідомості.

Модернізація української культури була пов'язана з відродженням загальнокультурного інтересу до міфу. «Можна навіть говорити, підкреслювала Т. Гундорова, – про своєрідний культурний міфологізм раннього українського модернізму. Він особливо виявився у спробі синтезувати національну естетичну культуру, інтегруючи ідеї культурного індивідуалізму та форми народної культури» [Гундорова 1997: 139]. Та звернення до міфу не вичерпувалося переосмисленням стародавніх міфічних зразків, а виявилось у міфотворчості, у створенні на основі традиційних образів і сюжетів власних, «авторських» міфів, у центрі яких – сучасні конфлікти та екзистенційна, духовно-моральна проблематика («Земля», «Ніоба», «Апостол черні», «Юда», «За готар» О. Кобилянської, «Fata morgana» М. Коцюбинського).

Потреба цілісного, гармонійного існування генетично закладена в людині як універсальний і найвищий в ієрархії символів архетип Самості, відтак, визначальний у всі віки й для всіх світоглядних систем. Та максимально актуальним він стає у переходову епоху, людина якої особливо прагне віднайти внутрішню гармонію, досягнути власну сутність і призначення. Розчарування у грубій реальності, почуття розгубленості й непевності змусили модерного суб'єкта шукати сенс життя в собі, у своїй душі.

Джерелом самості національної культури є, безперечно, національні міфи, ритуальні обряди, звичаї. Звернення модернізму до естетичного потенціалу міфу спричинене найперше прагненням відновити генетичну пам'ять роду і віднайти у ній підґрунтя подальшого буття. Польська дослідниця Г. Флоринська чітко вловила цю основну особливість міфологічних зацікавлень модернізму: «Модерністів у міфах цікавлять не фабули, ані самі символи, а певна засаднича структура переконань і сподівань» [Поліщук 1999: 18]. Це породило цілу низку індивідуальних «авторських» міфів, які ґрунтуються на переосмисленні й новому розумінні літературної класики і традиції.

Загальнокультурний інтерес до міфу на межі століть породив тенденцію до авторської міфотворчості. Візійно-міфологічне словесне мистецтво своєю символічною образністю апелює до сутнієних, універсальних, матрично-архетипних проявів людського буття. З іншого боку, кожен митець для витворення свого художнього світу в тій чи іншій мірі черпає міфопоетичні образи рідної культури. Це допомагає визначити й усвідомити національну культурну самобутність на фоні загальносвітового культурно-міфологічного контексту. Цей процес теоретично обґрунтований дослідженнями міфо-ритуальної школи архетипної критики (Дж. Фрейзера, Н. Фрая, К. Леві-Стросса).

Звернення талановитих українських митців до естетичного потенціалу символу, заякореного у міфо-ритуальні традиції, по-різному оцінювалось прибічниками різних критичних напрямів. Так, активне використання елементів поетики символізму позитивно відзначили М. Євшан, М. Данько, М. Грушевський, В. Леонтович, Л. Старицька-Черняхівська. Натомість подібне новаторство спричинило несприйняття значною частиною української критики модерністичних новел М. Яцківа: негативний відгук їм дали С. Єфремов, Д. Лукіянович, І. Труш, Ю. Мельничук.

Інтерес митців до міфологічних та фольклорних елементів, у свою чергу, викликав низку критичних розвідок про міфопоетику того чи іншого автора. Зокрема, особливості міфотворчості О. Кобилянської досліджували Л. Жижченко, С. Кирилюк, Т. Гундорова, С. Пригодій, О.Ткачук та ін. У такому ж аспекті вивчали творчість М. Коцюбинського Н. Білоцерківець, М. Кіяновська, А. Градовський та ін.

Мета цієї розвідки – проаналізувати особливості моделювання «міфу про Землю» у модерністичній творчості О. Кобилянської, М. Коцюбинського, М. Яцківа та його інтерпретацію в контексті національної світоглядної парадигми.

Окреслена мета спонукає найперше з'ясувати значення землі для українського національного буття й показати трансформацію народницькою міфу про вічний і неперепутний зв'язок українця-селянина з Матір'ю-землею та її безмежну владу над ним

(«Fata morgana» М. Коцюбинського, мала проза О. Кобилянської та М. Яцківа) в культурний, морально-духовний міф «з інстинктом на будучність» («Земля» О. Кобилянської).

Методологічною основою дослідження є *архетипний аналіз*, базований на концептуальній ідеї представників міфо-ритуальної архетипної критики (Дж. Фрейзера, Н. Фрая, К. Леві-Стросса), в якій під «архетипом» розуміють міфологічні «первісні формули», постійно повторювані в усьому обширі світової літератури. Дослідження опирається на розвідки І. Франка, М. Грушевського, Є. Мелетинського, М. Еліаде, О. Лосєва, Ю. Лотмана, М. Лейтеса, В. Маркова, В. Топорова, а також Я. Поліщука, В. Агеєвої, Г. Гундорової, С. Павличко, Д. Наливайка, С. Андрусів та ін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Земля і люди на землі – найдревніший зв'язок людини і природи. У давньогрецькій міфології богиня землі Гея є праматір'ю світу, основою космосу, світопорядку; їй як найбільшій святині поклонялися.

Особливою сакральністю наділена земля і в системі українського буття. Долею судилося українцям бути землеробським і хліборобським народом. Основною моделлю національної людини є саме селянин («мужик»). Земля – його всесвіт, вона у всьому, що його оточує, чим він живе. До неї, як до матері-годувальниці, звернена кожна його думка, слово, їй віддана вся любов, праця, життя.

Втратити землю для українця – значить втратити себе, свою Самість. Тому найбільші національні катаклізми пов'язані саме з землею, всі проблеми виходять із землі і обертаються навколо неї. Земля як щось велике, загальне, стоїть понад усім дрібним, тимчасовим. У цьому її вічний закон і незборима влада. Земля – щедра, життєдайна для працюючих, люблячих своїх дітей. Та, подібно до античної богині, вона містить в собі багато таємничого, трагічного, містична сила її безмежна і задрісна, вона забороняє поклонятися іншим і вимагає великої жертви.

Праця на землі як першооснова існування українців визначає їх місце на вертикальній осі «світового дерева» як моделі світобудови. Прив'язаність до ґрунту ставить їх біля підніжжя дерева, яке, за міфологічними уявленнями, має форму хреста, чим, відповідно, формує просторову (чотири сторони світу) й часову (зміна пір року, дня і ночі) парадигми світу [Андрусів 2000: 95]. Тому любов українського селянина до землі є одночасно хрестом, покладеним на нього долею, який він мусить нести покійно, з надією на спасіння від нього ж, тобто від землі.

Міфи про владу землі творили Панас Мирний («Хіба ревуть воли, як ясла повні?»), В. Стефаник («Вона – земля»). Власну інтерпретацію міфологеми землі та її місця в системі українського національного буття дали і ранні українські модерністи – О. Кобилянська, М. Коцюбинський і М. Яцків.

Первісну гармонію людини на землі втілює старий Костин у новелі О. Кобилянської «Старі батьки» (1910). Він – мужик з діда-прадіда, що жив «з землею змалку й розумів, і знав її добре» [Кобилянська 1962 – 1963, III: 424]. Він був з тих, «хто любить землю, живе на ній і віддається їй усім серцем своїм» [Кобилянська 1962 – 1963, III: 425]. І земля, ця свята книга життя, в якій записані універсальні істини, дарувала йому свою вічну, незглибиму мудрість і дар чути, «як хліб на полях зростав» [Кобилянська 1962 – 1963, III: 424]. Костин є справжнім сільським характерником, що відчуває органічну спорідненість із землею, а через неї – з небом. Він, подібно до хліба, що народжується, як «сходить з нього (неба. – О. К.) сила ... опускається на землю» [Кобилянська 1962 – 1963, III: 425], є дитиною цього вічного шлюбу Землі і Неба. Тому земля для нього – велична жива істота, Праматір, що навіки прив'язала його до себе: він «остався на старість з жінкою, лиш сам один, і з нею (землею. – О. К.)» [Кобилянська 1962–1963, III: 425].

До Матері-землі звернені останні слова героя новел М. Яцківа «Тихий світ» (1908). «Син йому не вдався» [Яцків 1989: 200], і єдиною потіхою, розрадою та водночас найбільшою мучителькою в житті була земля; вона ж принесла спокій після смерті. «Ти була

запущеним неужитком, – говорить він, цілуючи землю, – кожна грудка пересякла потом і сльозами. Дякую тобі, що служила мені вірно, як мама дитині...» [Яцків 1989: 201].

Прив'язаність до землі, залежність від неї – доля селянина. І так буде – допоки існуватиме світ, створений за божими законами. Бог створив землю і, за народними уявленнями, на сторожі коло неї поставив селянина. Відтоді його життя – у нерозривній єдності з землею, як з Великою Матір'ю, яка дарує любов і посилає важкі випробування. Цю вічну істину проголошує О. Кобилянська устами одного зі своїх героїв: «Журбою і мозолею пересякла кожна грудка, але й любов'ю. Тою жадною, заляканою любов'ю, яку відчуває кожний мужик до своєї землі.

Про неї говорилося як про живу істоту.

Хто її кормив – того кормила і вона.

Хто її не занедбував – того не занедбувала й вона. Ніхто не розумів її ліпше, як мужик, і тому дав Бог мужиків, як створив землю.

Доки буде земля – будуть і мужики...» («На полях») [Кобилянська 1962 – 1963, III: 318].

Створена Всевишнім земля – свята, тому оберігає селянина у хвилини біди, випробувань, а коли приходить смерть, «проводить» до Бога. Таким оберегом є грудочка рідної землі для героя новели «Лист засудженого вояка до своєї жінки» О. Кобилянської (1915). Її йому батько «всунув за пазуху» при прощанні, кажучи: «Як впадеш на чужині, то рідна земля лежатиме на твоїх грудях та й проведе тебе перед самого Бога. Вона свята» [Кобилянська 1962 – 1963, IV: 374].

Подібно в романі письменниці «Апостол черні» (1936) батько дає Юліанові крихітку землі, щоб син не забув рідного народу [Кобилянська 1994]. Таким чином, земля для українців є втіленням дому, роду, національної совісті, бажаної та виборюваної повсякчас держави. «Прив'язаність до рідного ґрунту для українця, – зазначав із цього приводу С. Гриця – має особливий сенс, бо вона асоціюється з синдромом вічного страдництва за відсутність рідної хати – своєї держави» [Феномен української культури: Методологічні засади осмислення 1996: 105].

Міфологема землі як вихідна умова існування українського селянина покладена в основу усієї конфліктності повісті М. Коцюбинського «Fata morgana» (1910). Земля тут уподібнюється до певної живої стихії, то ворожої, то милостивої, що проймає усі думки, сподівання й надії героїв. Найяскравіше ідея злиття людини з землею втілена в образах Маланки та її дочки Гафійки.

Все життя Маланка мріяла про землю, марила, снила нею. А вона манила її своїм голосом. «Співає Маланці колос, сміється лука ранніми росами, дзвоном коси кличуть городи синім сочистим листом, тучна земля диха на неї теплом, як колись мамині груди.

А на той голос подає голос Маланчине серце, обзиваються руки, сухі і чорні, що силу віддали землі і в себе взяли від неї силу» [Коцюбинський 1979, III: 40].

Як добра рілля і щепи з панського саду бачиться і Гафійка. Та хвиля загальних перетворень, що нею захлиналися село, розімкнула звичний колообіг життя, навіяла на людей страх, відчай, непевність, і врешті, «висушила» життя героїнь. Гафійка в'яне, з «тугої, здорової, чистої» перетворюються на суху черницю.

Слушно зазначала Т. Гундорова, що земля у М. Коцюбинського постала «феєричною богинею, Матір'ю, що прив'язує людину до себе і не дає вирватися їй поза межі свого природного колообігу» та водночас страшним Богом, «Молохом, що вимагає кривавої жертви» [Гундорова 1997: 58]. Нею стали Андрій Волик, Семен Мажуга та Прокіп Кандзюба, що їх приносить громада в жертву владній богині землі, сподіваючись відновити звичний порядок у житті та спокій у душах. І ніхто в тому не винен. Бо такий закон землі – страшний і безжальний, така її «правда».

Найстрашнішу дію цього закону продемонструвала О. Кобилянська в повісті «Земля» (1902), якою «закладає в літературі», за словами В. Пачовського, – «містичну ідею землі, врослу в душу нашого селянства» [Пачовський 1993, Вип. 5(7): 189].

Вона найяскравіше проявляється у відтворенні вічного природного колообігу життя людей у сільському патріархальному світі, в якому гармонійно співіснують людина і природа. У цьому світі земля є ціллю і джерелом життя героїв. Найбільше розуміли і любили землю Михайло й Івоніка, який «знав її в кожній порі року і в різних її настроях, мов себе самого. Вона пригадувала чоловіка і жадала жертви» [Кобилянська 1962–1963, II: 31]. Такою жертвою є невсипуща праця на ній. «Ми люди, що знаємо лиш землю! Вона чорна, і руки наші почорніли від неї, та проте вона свята» [Кобилянська 1962 – 1963, III: 298], – не раз повторювали персонажі.

Демонічна сила землі підкоряє собі й Сава. Він не любить її, «дарма, що ходить по ній, толочить її, дарма, що живе з неї» [Кобилянська 1962 – 1963, III: 24]. Та Сава – селянський син, що з молоком матері увібрав потяг до землі, тому бажав її «свідомо й несвідомо, лише жив і дихав тим» [Кобилянська 1962–1963, III: 194]. Прагнення мати землю, підживлюване заздрісною Рахірою (напівциганкою, двоюрідною сестрою й коханкою, і відтак, «злим демоном» хлопця), породжує криваву драму братовбивства. Сава, який цурався землі, вбиває Михайла, того, хто боготворив землю, служив їй, вірячи у сакральність її вимог. І грізний бог землі приймає цю смерть як жертву для себе. «Вибір жертви, – писала Т. Цив'ян, – не може бути випадковим і байдужим: жертва має бути відмічена якимись особливими рисами» [Цив'ян 1989: 121]. Тому земля обирає собі найкращого – люблячого, відданого їй тілом і душею, Михайла. Таких любить Бог, такі приносяться в жертву, таких поглинає земля.

Та карає вона й живих. Після смерті брата Савина душа немов мічена «Каїною печаттю»: він не знаходить собі спокою. «Вже шостий рік минає від смерті брата. Він щохвилі інший. Як кажуть люди, не має спокою [...] Ходить як зблуджений. Всім мов страшно перед ним [...]. Його душа мов без внутрішнього постійного життя, мов без ладу стала» [Кобилянська 1962–1963, II: 293].

Не приносить земля щастя ні Анні, ні Марійці, ні, що найтрагічніше, – Івоніці. Втративши Михайла, він приречений любити й відчувати страх перед живим сином та любити й жаліти за мертвим. Після усвідомлення того, що «він дожив чогось страшного, чогось, що, відай, не мало понад собою страшнішого на землі» [Кобилянська 1962–1963, II: 230], Івоніка прокляв землю за смерть сина. Віднині він може жертвувати лише собою – знати, хто вбивця, і мовчати, любити, а не проклинати. Бо Христос «вступив у нього, зачинив йому уста, а зір відвернув від землі до себе. Виросло довге волосся і борода, а голова похилена на бік, мов піддалася зовсім під терневу корону» [Кобилянська 1962–1963, II: 260]. Життя «природне» закінчилося, настало «нове» життя, де головними істинами для людини стали терпіння і випробування. Цим О. Кобилянська демістифікувала ідею сакральності землі, визначальну для народницького світогляду. «Міфологема землі у неї, – писала Т. Гундорова – близька до античної богині Долі, що судить і відміряє долю, як Праматір, натомість людська драма перейнята новозавітною християнською духовною символікою (виразно проступають паралелі Анна – Богоматір, Сава – Іуда, старий Петро – один з апостолів)» [Гундорова 1997: 59–60].

Проте на тлі старозавітної легенди О. Кобилянська розгортає культурософський міф української нації з «інстинктом на будучність». Жертва Михайла спрямована на майбутнє, в якому син Анни й Петра вже не буде фатально залежати від землі, а житиме в іншому, «культурному» світі: «Виросте [...], вони попровадять його в інший світ...» [Кобилянська 1962–1963, II: 297].

Цю ідею О. Кобилянська ще раз повторить у романі «Апостол черні» (1932). У сні Юліанові з'являється Юлій Цезар, падаючи зірка, залізний плуг, лук і стріла. Юлій Цезар говорить хлопцеві: «Зарий його (лук – О.К.) в землю. Вона потребує крові, щоб родила. [...] З крові повстає і вмирає життя, а спасення вимагає життя...» [Кобилянська 1994: 35].

Отже, «спасіння», «будучність» для О. Кобилянської пов'язані насамперед з культурою, з повноцінним духовним розвитком людини. А для цього треба відірватися від

землі, послабити її всеохопну, гнітючу владу. Така концепція лежала в основі формування «нової» людини – вільної, природно-духовної, яку пропагували українські модерністи.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Національна специфіка міфотворчості українських модерністів проявилася найперше в апелюванні до традиційно осмислюваного у літературі архетипного, універсального «міфу про Землю». Тут знову ж таки, з одного боку, творяться народницькі міфи про українців як вічних селян-хліборобів, про архетипний і неперепутний зв'язок людини з землею («Думи старика», «Старі батьки» О. Кобилянської; «Тихий світ» М. Яцківа: «Fata morgana» М. Коцюбинського).

З іншого – переоцінка культурних міфів призводить до актуалізації теми про зв'язок модерного суб'єкта з Матір'ю-землею. Найповніше її продемонструвала О. Кобилянська. Залучаючи універсальні міфологічні моделі, сюжети, мотиви, письменниця творить український міф – «Землю». Через показ руйнівної сили залежності людини від землі та відтворення життя патріархального села, де панує хаос та дисгармонія в людських стосунках, авторка десакралізує саме поняття «землі», яка дуже довго була божеством для українців, відмовляється від «землі» як суто ментальної ознаки українського народу. В центрі вона ставить культуру, що уявляється їй ідеальним світом людської гармонії і краси, де можливою є повна життєва і творча самореалізація особистості. Саме до нової, «культурної» моделі світу спрямований її заклик «відірватися від землі». Міф О. Кобилянської, морально-духовний за своєю суттю, стане визначальним для наступних поколінь, перед якими постануть ті самі проблеми.

Розглянуті моделі українського «міфу про Землю» рубежу ХІХ – ХХ ст. виразно свідчать, що тенденція до міфотворчості у ранніх модерністів еволюціонувала від переосмислення традиційних міфологем патріархального світогляду до творення на їх основі власних міфів, які б конституювали «цілісність нації, культури, індивідуума в новій, модерній епосі ХХ віку» [Гундарова 1997: 58].

Інтерпретація архетипного символу землі у прозі О. Кобилянської, М. Коцюбинського, М. Яцківа демонструє, що представники раннього українського модернізму активно зверталися до міфологічних пластів національної культури, проте переосмислювали їх відповідно до нової філософської парадигми й потреб модерністичної свідомості.

Література:

1. Андрусів 2000: Андрусів С.М. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. – Тернопіль: Джура, 2000. – 340 с.
2. Гундарова 1997: Гундарова Т. Проявлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів: Літопис, 1997. – 297 с.
3. Гундарова 1997: Гундарова Т. Кобилянська – Довженко: навколо «Землі», або різниця аналогій // Слово і Час. – 1997. – № 11–12. – С. 57–62.
4. Кобилянська 1962 – 1963: Кобилянська О. Твори: У 5 т. – К. Держлітвидав, 1962 – 1963.
5. Кобилянська 1994: Кобилянська О. Апостол черні. – Тернопіль: Збруч, 1994. – 318 с.
6. Коцюбинський 1979: Коцюбинський М.М. Твори: У 3 т. – К.: Дніпро, 1979.
7. Пачовський 1993: Пачовський В. Конструктивні ідеї державності та космічна місія української нації // Хроніка. – 2000. Наш край. – 1993, Вип. 5(7). – С. 184 – 198.
8. Феномен української культури: Методологічні засади осмислення 1996: Феномен української культури: Методологічні засади осмислення / Відп. ред. В. Шинкарук, Є. Бистрицький. – К.: Фенікс, 1996. – 477 с.
9. Цивьян 1989: Цивьян Т.В. Образ и смысл жертвы в античной традиции // Палеобалканистика и античность. – М.: Наука, 1989. – С. 119–131.
10. Яцків 1989: Яцків М. Муза на чорному коні: Оповідання і новели. Повісті. Спогади і статті. – К.: Дніпро, 1989. – 846 с.

Кушинир Оксана. Національна парадигма інтерпретації «міфа о Земле» українськими модерністами (О. Кобилянська, М. Яцків, М. Коцюбинський).

В статті определена специфика інтерпретації «міфа о Земле» как одного из концептов українського національного бытия. Обосновано сохранение традиционных мировоззренческих ориентаций на особенную сакральность Земли в творчестве ранних українських модерністов. Прослежены изменения философской

парадигми мировоззрення О. Кобылянской, М. Коцюбинського, М. Яцківа как первоосновы новаторских проблемно-тематических и эстетических творческих поисков.

Ключевые слова: модернизм, символ, архетип, миф, мифотворчество, авторский миф, Земля.

ББК 83.3(4Укр)

УДК 821.161.2 О.В.

О.В. Особа, аспірант (м.Тернопіль)

Історіографічний аспект пресової сатиричної публіцистики Західної України 20 – 30-х років ХХ століття

У статті досліджено ідейно-тематичні і жанрово-стильові особливості гумористично-сатиричних жанрів української пресової сатири Галичини 20 – 30 -х рр. ХХ ст., зокрема, фейлетону, міні-фейлетону, памфлету.

Ключові слова: сміх, комічне, іронія, сатира, гумор, фейлетон, міні-фейлетон, памфлет, байка, анекдот.

Natalia Osoba Historiography aspect of press satiric publicism of western Ukraine 20-30-X of XX of century.

In the article the ideological and thematic and genre-stylistic features humorous-satirical genres Ukrainian Galicia pressed satire 20-30 years of the twentieth century, in particular, lampoon, mini feuilleton, pamphlet.

Key words: laugh, comic, irony, satire, humor, lampoon, mini feuilleton, pamphlet, fable, anecdote.

Постановка наукової проблеми та її значення. Пресова сатирична публіцистика Галичини 20-30-х рр. ХХ ст. у контексті літературної традиції, не зважаючи на суспільно-сатиричну роль у житті української нації, досліджена лише поверхнево, висвітлена неповною мірою. Як наголошував літературний критик Т.С. Еліот, жоден текст (чи це літературний, чи газетний) – не існує сам по собі, а завжди належить дискурсові певної традиції. Маючи власну державу, ми, на жаль, ще не реконструювали духовне поле нашої власної націєконсолідуючої традиції – у нас надто часто спостерігається рецидиви залежності від колоніального дискурсу як у культурі, так і в політиці та економіці.

На сторінках часописів і журналів міжвоєнного періоду особливо рясно з'являються публіцистичні твори на найрізноманітніші теми, зміст яких втілюється у відповідну жанрову палітру. Крім аналітичних та інформаційних мотивів, особливо виражені публіцистично-сатиричні жанри. І це закономірно, адже сатира завжди перебувала на передових позиціях у відстоюванні загальнолюдських, моральних та соціальних прав.

Українська пресова сатирична публіцистика міжвоєнного періоду за кількістю порушуваних тем і проблем, винятково різноманітна і багата. На думку дослідниці того періоду Лідії В.Сніцарчук авторам сатиричних видань «вдалося вивести гумор і сатиру з вузького кола морально-побутових тем, вийти за межі традиційного гумористичного зображення дійсності, оновити жанри сатири і гумору (першість у цьому, безумовно, належала «Зизу» завдяки участі у творенні його змісту відомих письменників, поетів, художників)» [Сніцарчук 2001: 79].

Формуючись у соціально-політичних умовах, які постійно змінювались, сатирична публіцистика намагалась відповідати на виклики часу, була на сторожі української національної ідеї.

Тогочасний дискурс сатирично-газетно-журнальних публікацій вирізняється доступним сприйняттям, легким засвоєнням ідей, висвітленням особливо важливих проблемних питань того часу, коли частина українського суспільства ще залишалася малограмотною. Водночас сатирично-публіцистичні твори, надруковані на сторінках періодичних видань у міжвоєнний період, становили яскраву картину боротьби і прагнення українства до національного і соціального визволення, до мрій створити власну незалежну державу.

Українська посмішка завжди була найгострішим подразником для ворогів, а глузливий знущальний сміх – найнебезпечнішою і найстрашнішою зброєю для них. Може, ще й тому